

Įstrigusis reforma

Nors 2010 m. Lietuvoje pradėta valstybės valdomų įmonių (VVĮ) pertvarka, dabar tapo akivaizdu, kad ambicijų reformuoti valstybės turto valdymą sumažėjo. Prieš penkerius metus patvirtintos pertvarkos programos tikslai – efektyvus valstybės turto valdymas ir veiklos skaidrumas. Šios reformos buvo būtinos ir jomis siekta pagerinti Lietuvos konkurencingumą, efektyvinti įmonių veiklą, padėti ruošti įstoti į Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO). Valstybė kontroliuoja apie 9 mlrd. eurų turto. Tai reikšminga ekonomikos dalis ir didelis ūkis, tad jis privalo būti tinkamai valdomas. Be to, manoma, kad geras korporatyvinis valdymas didina bendrovių efektyvumą, jų vertę ir leidžia augti.

Ar reforma tęsiama ir veiksmingai įgyvendinama visose įmonėse? Akivaizdu, kad nuosavo kapitalo grąža nepakankama. 2015 m. duomenimis, visų VVĮ grąža bus apie 4 proc. (pasaulyje šis rodiklis siekia apie 12 proc.). Sudarius naują Vyriausybę, dauguma nepriklausomų valdybos arba stebėtojų tarybos narių pakeičiami kitais ministerijų ir politinių partijų deleguotais asmenimis. Šiuo metu tik mažiau nei 10 proc. visų VVĮ valdybos narių yra nepriklausomi. Taip pat buvo įsteigtas VVĮ valdymo koordinavimo centras, turėjęs užtikrinti reformos įgyvendinimą, diegiant skaidrumo, atskaitingumo, viešumo, efektyvumo ir gerojo valdymo principus, tačiau jis pasidarė nominalus, o pagrindiniu jo vaidmeniu tapo rinkti informaciją apie VVĮ.

Praėjusių metų vasarą atidėtas Susisiekimo ministerijos valdomos įmonės „Lietuvos jūrų laivininkystė“ bankrotas pasitelkiant „Lietuvos geležinkelius“ rodo, kad korporatyvinis valdymas stringa. Savivaldybių kontroliuojamų bendrovių, kurių šalyje yra apie 300, reforma iš viso nepasiekė. Reikalavimas turėti bent trečdalis nepriklausomų valdybos narių įgyvendinamas lėtai.

Šie pavyzdžiai patvirtina, kad dar anksti kalbėti apie sėkmingą VVĮ pertvarką ir EBPO standartus atitinkantį jų valdymo lygį. Viena pagrindinių problemų išlieka ta pati – neaiškiai suformuluoti VVĮ tikslai: jie ekonominiai ar socialiniai. Kol šis klausimas nebus išspręstas, VVĮ ir toliau bus nelengva siekti efektyvumo ir didinti vertę. Be to, 2015 m. rudenį EBPO atliktoje Lietuvos VVĮ korporatyvinio valdymo apžvalgoje taip pat paminėti reikšmingi VVĮ trūkumai: nėra valdymo standartų; ne visada atskirta

„Deloitte“
vadovaujantis partneris

Lietuvai kol kas
lėtai sekasi per-
tvarkyti sovietinę
VVĮ sistemą.

valstybės kaip akcininkės ir kaip šakos reguliatorės veikla; įmonių valdymo politizacija ir valdybos priklausomybė nuo akcininkės – valstybės. Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvai kol kas lėtai sekasi pertvarkyti sovietinę VVĮ sistemą.

2015 m. spalį EBPO atnaujino gerojo valdymo rekomendacijas. Tai buvo atsakas į trūkumus, pastebėtus per pasaulinę finansų krizę. Manoma, kad laikydamosi EBPO narių patvirtintų valdymo principų VVĮ gali tapti konkurencingos net tarptautinėje rinkoje ir pasiekti ne prastesnių rezultatų nei privatusis verslas. Pagal EBPO principus efektyvus VVĮ valdymas remiasi trimis pagrindiniais dalykais: veiklos skaidrumu, keliamais aiškiais tikslais ir užtikrinimu, kad veikla nepolitizuota.

EBPO atnaujintos VVĮ korporatyvinio valdymo gairės iš esmės nelabai skiriasi nuo ankstesnių gairių ir to, ką 2010 m. buvo paruošęs ir Vyriausybei rekomendavęs Bendrovių valdymo institutas Baltijos šalyse (*Baltic Institute of Corporate Governance*). Tie patarimai išlieka aktualūs ir dabar. Kad

valstybė tęstų pradėtas reformas ir modernizuotų VVĮ valdymą, reikia noro ir valios, bet to vis dar trūksta. Lietuvai siekiant tapti EBPO nare ir didinti šalies konkurencingumą, būtina laipsniškai reformuoti VVĮ valdymą.

Ką privačiojo kapitalo (nebiržinės) bendrovės Lietuvoje galėtų pritaikyti iš gerųjų korporatyvinių valdymo gairių? Mano darbo patirtis Lietuvoje su nebiržinėmis įmonėmis rodo, kad korporatyvinio valdymo idėjos čia skverbiasi lėtai. Paprastai valdymas sukoncentruotas pagrindinio akcininko rankose ir retai būna deleguojamas specialistams. Galbūt dėl to, kad netaikoma geroji korporatyvinio valdymo praktika, ir neturime sėkmingai tarptautinėse rinkose konkuruojančių įmonių.

Siekdamos efektyvesnio korporatyvinio valdymo nebiržinės bendrovės taip pat turėtų užtikrinti valdybos ekspertų nepriklausomumą, konkurencingus atlyginimus aukšto lygio vadovams pritraukti ir išlaikyti, deklaruoti interesus ir apskritai vengti interesų konfliktų, užtikrinti sandorių su susijusiomis šalimis skaidrumą, skatinti įmonėse laikytis etikos principų, įstatymų, skaidrumo standartų, taip pat vadovautis geriausiais finansinės informacijos atskleidimo, finansinės atskaitomybės ruošimo ir išorinio audito standartais. Ambicingus tikslus keliančios įmonės turėtų apie tai susimąstyti. ■